

”Lukio on joku kummallinen elämältä puhdistettu alue”

Etnografisia havaintoja tuen tarpeesta, tuesta ja ohjauksen käytännöistä lukiokoulutuksessa

Kasvatustieteen päivät 2017

Linda Maria Laaksonen & Anna-Maija Niemi & Markku Jahnukainen

Kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Intro:

- Taidot työhön -tutkimuskonsortio (SA)
 - osahanke *Työllistyminen, koulutus ja erityisyys* (TYKE)
- Hankkeen fokuksessa:
 - tuen käytännöt, ohjaus ja nuorten koulutuskokemukset lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa
 - siirtymät työelämään ja jatko-opintoihin
 - monipaikkaista etnografista tutkimusta toisen asteen oppilaitoksissa
- Tämän esityksen keskiössä:
 - Lukiossa tarjottavan tuen ja ohjauksen suhteutuminen nuorten ja opettajien kokemuksiin niiden tarpeesta
 - perinteisen lukiokoulutuksen ja kielitaitoon ja/tai maahanmuuttaja-taustaan liittyvien kysymysten kohtaamattomuus

Taustaa:

- Suomi *universalistisena transitioregiiminä* (Walter 2006)
 - 9-vuotinen jakamaton ja yhtenäinen peruskoulu → eriytyy toisen asteen koulutuksessa lukioksi ja ammatillisiksi opinnoiksi. Lisäksi nivelvaiheessa erilaisia valmentavia koulutuksia (VALMA, TELMA, LUVA, 10-luokka)
- Peruskoulussa erityistä tukea saaneiden sekä maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutustoiveet eivät aina kohtaa opinto-ohjauksessa heille tarjottuja vaihtoehtoja.
 - Kokemukset koulutuksen aikana saadusta tuesta ja ohjauksesta ovat olleet vaihtelevia ja koulutuksen keskeyttäminen on keskimääräistä yleisempää.
- Nuoria ohjataan turvallisina pidetyille ja heille sopiviksi katsotuille aloille (esim. Lappalainen & Hotulainen 2007; Niemi 2015.)
- Maahanmuuttajataustaisten nuorten siirtymissä toiselle asteelle havaittu kahtalaista ongelmaa: riski jäädä vaille opiskelupaikkaa tai keskeyttää koulutus on keskimääräistä suurempi (Kalalahti ym. 2017). Yliedustus erityisopetuksessa (esim. Laaksonen 2007 & 2009; Lepola, Joroinen & Aaltonen 2007).

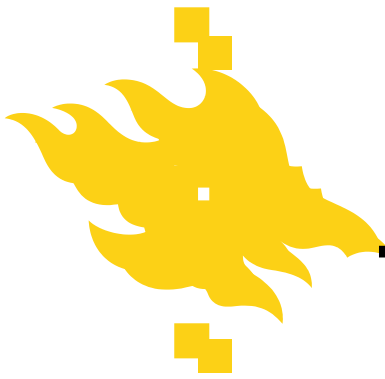
Tutkimusmetodologiasta:

- Monipaikkaista koulutuspolitiikkaan kontekstualisoitua etnografista tutkimusta (Niemi 2015; Lahelma ym. 2014; Troman ym. 2006; Marcus 1995)
- Koulutusta määrittävien rakenteellisten tekijöiden sekä koulun toimijoiden (nuoret ja aikuiset) yksilöllisten näkökulmien esiin tuominen ja niiden tarkasteleminen yhdessä
- Miten opiskelijat ja opettajat merkityksellistävät koulun arkea? Miten opiskelijat ja opettajat asettuvat koulutusjärjestelmän heille tarjoamiin paikkoihin?
- Analyyttinen mielenkiintomme koulutuksen rakenteissa sekä koulun arjessa muotoutuvissa käytännöissä ja siitä kuvatuissa kertomuksissa

Tutkimusaineiston esittely:

- Etnografista tutkimusaineistoa kahdesta oppilaitoksesta: lukio ja ammatillinen oppilaitos pääkaupunkiseudulla
- Noin 80 kenttäpäivää ja 60 haastattelua ajalta tammi-kesäkuu 2017
- Koulutuspoliittiset dokumentit (esim. OPS, lukiolaki)
- Lukiossa fokuksessa erityisopetuksen käytännöt, lukioon valmentava koulutus, S2-opetus ja opinto-ohjaus

Tuen käytännöt toisella asteella

- **Lukion erityisopetusta** ei ole kirjattu lukiolakiin (L 629/1998)
- Erityisopettajan laatimat lausunnot YTL:lle suuressa roolissa
- Vuoden 2003 OPS:ssa kirjattuna *erityinen tuki*, vuoden 2015 OPS:ssa puhutaan yleisesti *tuesta*
- Vieraskielisille tukea opinnoissa (S2); vieraskielisyyden huomioiminen yo-kokeessa. Käytännössä S2 on kuitenkin ylioppilaskirjoitettava oppiaine eikä siis pedagogisen tuen muoto.
- **Ammatillinen erityisopetus (erityinen tuki)** kirjattu lainsäädäntöön (L 531/2017)
- Ammattitaitovaatimusten, osaamistavoitteiden ja arvioinnin mukauttaminen opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden mukaiseksi mahdollista (HOJKS) **Mutta uusi laki ei enää velvoita HOJKS:n laatimiseen.**
- Vieraskielisyyden huomioiminen näyttötilanteissa tukitoimin; Puutteellinen kielitaito ei saa vaikuttaa arvosanaan heikentävästi
- Erityisammattioppilaitokset

Maahanmuuttajataustaisuus käsitteenä moniselitteinen ja hankala

- Virallisissa asiakirjoissa käytettävät termit elävät jatkuvasti
- Nuoret määrittelevät itsensä pääsääntöisesti muita käsitteitä käyttäen
- Heterogeeninen joukko nuoria. Huomioitava perhetausta ja niiden tuomat resurssit, sosioekonominen asema, sukupuoli, lähtömaa, kieli ja kielitaito, vammat, muut tuen tarpeet
- Intersektionaalisuuden huomioiminen läpi aineiston tuotannon ja analyysin (Phoenix 1997)

Tuen tarpeen ja tarjonnan haasteet lukiokoulutuksessa:

- Aineistossamme tulee esiin, että lukiokoulutukseen hakeudutaan entistä matalammilla keskiarvoilla, monenlaisista taustoista → ”nuoret ovat hyvin heterogeeninen porukka, eikä voidakaan puhua ns. keskivertolukiolaisesta”.
- Esimerkkinä myöhään maahan tulleet nuoret
- Osaamisen arvioiminen haastavaa, mikäli kielitaito on vasta kehittymässä ja arvioinnissa ei ole mahdollista käyttää tulkkipalveluita
- Luokattomassa ja kurssimuotoisessa lukiossa ryhmäkoot suuret ja resurssit pedagogiseen tukeen pienet
- Opinnot etenevät nopeaan tahtiin ja edellyttävät opiskelijoilta itseohjautuvuutta, oman opintosuunnitelman laatimista ja sen hallinnointia.
- Asiakkuusdiskurssi tuen saamisessa: itsenäisyyden ja oma-aloitteisuuden vaatimus omien opintojen hallinnassa

Pohdintaa

- Tuen käytäntöjen ohuus ja niiden törmääminen nopeatempoisen ja kurssimuotoisen opetuksen vaatimusten kanssa asettaa haasteita enemmän tukea tarvitsevien ja/tai muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvien nuorten opiskelulle.
- Kielitaitoon liittyvät kysymykset näyttäisivät muodostavan uudenlaisia tuen tarpeita, joihin lukiokoulutuksessa ei tällä hetkellä kyetä vastaamaan.
- Monikielisyys vs. yksikielisyyden vaatimus: osataanko monikielisyyttä nähdä voimavarana ja ottaa se käyttöön lukiossa?
- Asiakkuusdiskurssi ja itsenäisyyden vaatimus saada tukea ja ohjausta
→ lukio-opintojen painoarvon kasvattaminen jatko-opintoihin pääsemisessä

Kiitos paljon!

Esityksen kuvat:
Eeva-Stiina Niemi

